

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ
СЕНАТА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 2

БЕОГРАД, 1932 ГОДИНЕ

КЊИГА 1.

XIV РЕДОВНИ САСТАНАК
СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 21 ДЕЦЕМБРА 1932 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАЛИ:

Д-р АНТЕ ПАВЕЛИЋ

И

ПРЕТСЕДНИК

ЈОВАН АЛТИПАРМАКОВИЋ

СЕКРЕТАР

МИЛАН Л. ПОПОВИЋ

Присутни су г. г. Министри: Претседник Министарског савета др. Милан Сршкић, Министар без портфеља Д-р Алберт Крамер, Министар правде народа пољопривреде др. Министар Иван Пуцел Министар без портфеља Хамдија Карамехмедовић, Министар физичког васпитања др. Драгутин Којић, Министар Лавсел Божићар Максимовић, Министар шума и рудника Павао Матица, Министар гређевина др. Стјепан Сркул, Министар иностраних послова Богољуб Јевтић, Министар просвете Д-р Раденко Станковић, Министар физичког васпитања народа др. Лавослав Ханжек

ПОЧЕТАК У 10 ЧАСОВА

САДРЖАЈ:

1. Читање и усвојење записника XIII редовног састанка;

2. Саопштење извештаја г. Министра унутрањих послова да ће одговорити на интерпелације сенатора г. Милоја Ж. Јовановића о неисправностима у Општини књажевачкој и извиђају неправилности општинских часника и одборника Општине урошевачке — кад прикупи потребне податке;

3. Молбе из народа;

4. Одговор г. Министра иностраних послова на питања сенатора г. г. др. Динка Тринајстића и другова и др. Ивана Мајстровића и другова о догађајима у Трогиру и Крку у вези с односима наше Краљевине и Краљевине Италије;

5. Дневни ред: Претрес извештаја Финансијског одбора о предлогу Закона о накнадним и ванредним кредитима уз буџет за 1932/33 годину. Законски предлог је примљен у начелу и у појединостима.

6. Саопштење о подношењу Сенату извештаја Одбора за молбе и жалбе о законским предлозима: о изванредној државној помоћи Стани и Мари, кћерима пок. бана Матије Лагиње; о изванредној државној помоћи Милки удови Петра Кочића; и о изванредном признању пензије Даринки Драшковић-Красић.

Говорници: Министар иностраних послова Богољуб Јевтић, Јово Бањанин, др. Мића Мићић, известилац Дака Поповић, Министар социјалне политике и народног здравља Иван Пуцел, Милоје Ж. Јовановић, Министар без портфеља др. Алберт Крамер, Иван Хрибар, др. Отон Франгеш.

Претседник др. Анте Павелић: Отварам XIV редовни састанак Сената Краљевине Југославије. Молим господина секретара да изволи прочитати записник прошле седнице.

Секретар Милан Л. Поповић чита записник XIII редовног састанка.

Претседник др. Анте Павелић: Има ли ко од г. сенатора да стави какoву примедбу овако прочитаном записнику? (Нема). Пошто примедба нема, записник се оверовљује. Молим г. секретара да изволи прочитати извештаје о интерпелацијама.

Секретар Милан Л. Поповић саопштава: Г. Министар унутрашњих послова извештава да ће одговорити на интерпелације г. Милоја Ж. Јовановића по неисправностима у Општини књажевачкој и извиђају неправилности општинских часника и одборника Општине, урошевачке, кад буде прикупио потребне податке.

Претседник др. Анте Павелић: Ови се извештаји г. Министра унутрашњих послова примају на знање. Молим г. секретара да изволи прочитати приспеле молбе.

Секретар Милан Л. Поповић саопштава молбе: Трговачке коморе у Љубљани, Удружења судија из Љубљане, Драгице Видаковић из Београда, Чедомира Крстића, чиновника, из Београда, Адвокатске коморе у Сплиту.

Претседник др. Анте Павелић: Све приспеле молбе упутиће се надлежном Одбору за молбе и жалбе.

Част ми је известити да је Претседништво примило два писмена упита, која су упућена г. Министру иностраних послова. То су упити сенатора г. др. Динка Тринајстића и другова и г. др. Ивана Мајстровића и другова о догађајима у Трогиру и Крку у вези са односима наше Краљевине и Краљевине Италије.

Према § 49 и 71 Закона о пословном реду у Сенату, ја сам слободан замолити г. г. питање да изволе прочитати своја питања. Али, с обзиром на то што су ова питања доста дуга, а да не бисмо замарали г. Министра читањем истих, ја бих, са дозволом Сената, замолио г. секретара да он изволи прочитати оба упита. Је ли Сенат с тим споразуман? (Одзив: Споразуман је!) Молим г. секретара да изволи прочитати оба питања.

Секретар Милан Л. Поповић чита:

Господину

Претседнику Сената Краљевине Југославије
Београд

Питање на господина Министра иностраних послова

Господине Министре,

Дне 14 т. м. развио се у Сенату Краљевине Италије претрес интерпелације сенатора Corrada Ricci-а и неких му другова поводом штећења почињеног ноћу између 1 и 2 т. м. на млетачком лаву уклесаном у зидинама града Трогира.

Претседник Италијанске Владе, одговарајући на интерпелацију, установио је са видним задовољством како срца онег скупа, наиме Сената и Владе, сазвучно титрају. Из даљнега његовог разлагања изнесеног у италијанским службеним и неслужбеним новинама сазнајемо, да се та сазвучност односи било на тенденциозно извраћање и неисправно изнашање ставовитих инцидената у нашој држави, било на објеђивање

наших водећих кругова, а потом и Краљевске Владе, ради систематског и планског изазивања Краљевине Италије, било коначно на одобравање дрске и тешке повреде међународних односа и обичаја почињене прошлих дана од задарских уличњака против наших држављана и чак против нашег државног претставника у Задру.

У поткрепу тих својих навода господин Бенито Мусолини позвао се и на нека насиља и чак убиство, која по његовој тврдњи би се била догодила на отоку Крку. Изим трогирског догађаја он је остао дужан да наведе, где у нашој држави би се била догодила таква или било каква насиља против талијанских држављана, јер у истину их нема.

Рођен сам и станујем у Врбнику на отоку Крку и онамо припадам. Сматрам се, дакле, у дужности да малко расвјетлим те догађаје оданле, на које, могуће, нишани Претседник Талијанске Владе, и које су, наравно, побудиле моје занимање.

Град Крк опасан је зидом од давнине, пак имаде ту остатака чак и циклопских зидова. У XI столећу био је зид рушеван, пак на позив тадашег кнеза Франкопана град и пучанство дали су доприносе и рад, те зидовље би обновљено. Над улазна врата са стране мора била је подигнута кула а на њу постављена спомен-плоча, ваљда са именом тадашег кнеза Франкопана и пригодним написом. Кнезови Франкопани били су за оно време веома демократски владари, те су већ XIII столећа њихови изасланици заједно са градским старешинама створили закон: штатут града Сења, а XIV столећа на исти начин винодолски закон и штатут врбнички или крчки. Од ових двих потоњих, писаних глаголским писменима а хрватским домаћим наријечјем постоје и данас стародавни преписи. Задњи од те породице, који је владао отоком Крком, био је кнез Иван Франкопан, напрасит и напржица, тражио је свуда оружане задјевнице, пак и са браћом, а и са аустријским војводама, у чије је подручје у Истри такођер био упао са својом војском. Имао је непријатеља и у домаћем пучанству на отоку ради отимачења, које је провађао. Ожењен је био са Млеткињом, пак је млетачка влада нашла начина да му наметне за савјетника спретног и лукавог Млечића Антуна Винчигуера, тајника Вијећа Десеторице. За његове војне потхвате требао је знатне војске и ту састави већим дијелом од најмљеника из Италије, који га посве заокупе и окруже, а домаће поуздано племство би потиснуто у позадину. Кнез Иван, могуће по наговору Винчигуере, године 1480 упао је војском у државину брата си Мартина на умору и тиме изазвао свог суверена угарско-хрватског краља Корвина, који посла на њ своју војску, те га опсејдну у самом граду Крку. У тој стисци и очају кнез и опет подлегне наговорима и нукању Винчигуере и преда оток и себе у власт и суверенство Млетачке Републике, која га одмах одведе у Млетке. Можда кнез Иван још и није био достигао онамо, кад се у граду Крку дигне гунгула, могуће састављена већим дијелом од бивших талијанских Иванових плаћеника и присутних млетачких галеота, пак уз вику: «доље тиранин!» скину Франкопанску спомен-плочу са Крчке куле. Приповједа то, наравски, на свој начин, исти Винчигуера. Кратко вријеме иза тога освану на мјесту Франкопанске плоче друга са млетачким лавом и написом, којим нам тобож он носи слободу. Та слобода је пак била таква, да се хтјело одмах укинути славенско богослужје у нашим црквама, да се наше

људе трпало за весла у утробе млетачких галија као галиоте, да се уништило све наше шуме ит.д.

Лањске године Крчко опћинско заступство, удо-вољујућ и жељи нашега пучанства са цијелога отока, дало је скинути ту наметницу-плочу и спремило ју међу своје старине.

Мало иза тога пучанство цијелога отока Крка, светкујућ десетогодишњицу одласка окупаторне талијанске војске и присаједињења јур давно зажељеној Југославији под окриљем Белог Орла, поставило је на исто мјесто спомен-плочу, која, да Бог да, овјеквјечи тај догађај.

Недуго затим био је смењен тадањи срески начелник у Крку. У народу је колала вијест, да је постао жртвом млетачкога лава. Ја не могу и нећу вјеровати томе, јер мислим, да наше власти не би смјеле нити саме трпити, да нам на челу остане жиг бившег ропства, а и знак, који заваља неупућене о постанку наших грађевина.

Други догађај, на који циља претсједник талијанске владе, догодио се прошлих школских празника. Талијанска је влада уприличила излет омладинаца својих држављана из Крка у Италију. Ови, кад су се вратили и искрцали, носили су на себи неке дијелове фашистичке одоре. Некоји ђаци, који су из разних крајева наше домовине боравили онђе на одмору, запазили су то и изазвани тиме и пркосним држањем тих Талијана, рекоше им да те знакове скину. Кад се томе нису одазвали, догодила се мала гунгула без икаквих последица. А истодобним наступом државних органа био је одмах успостављен ред.

Исте ноћи насрнуо је ножем неки талијански омладинац и озлиједио нашег омладинца, који у обрани је исто тако озлиједио наваљивача. Исте ноћи био је код овога лијечник и констатовано да је озледа лахка, а други дан је тај озлијеђени Талијан пошао у болницу на Ријеку, одакле се након мало дана повратио посвема здрав. Та ствар пак је била предана мјесном крчком суду на суђење.

Неколико времена иза тога тај исти талијански омладинац играјући се ногомета са својим друговима и судржављанима талијанским био је, случајно, повређен у јур постојећу његову природну тјелесну погрешку и мало иза тога је услијед тога и умро. Лијечнички је било констатовано, да је умро од те своје природне погрешке.

Сви ови догађаји из школских празника дали су повода водитељу талијанске агентуре у Крку, да наступи код нашег среског начелника, који му је дао сва захтјевана разјашњења и навео му чак да има строге упуте од својих надлежних претпостављених власти за заштиту талијанских грађана у свом срезу.

Међутим одмах иза тога стала је вика у свему талијанском новинству о убиству извршеном у Крку на талијанском држављану и изнашању, да је чак наша Влада својим органима дала упуства како да организују таква прогонства.

Тко међу ретцима прочита мисао и смисао говора претсједника талијанске владе, освједочиће се, да се та иста обједна одражује и онђе.

Морамо предмјевати да се та изјава претсједника талијанске владе оснива на извештајима својих потчињених органа, у овом случају водитеља талијанске агентуре у Крку.

Ако је томе тако; молим Господина Министра, да ми одговори усмено у Сенату:

Је ли вољан ствар у том погледу дати провјерити и у позитивном случају отказати гостопримство у нашој кући тако некоректном и нелојалном органу сусједне Краљевине.

Уз изразе одличног поштовања,

Београд, 20 децембра 1932 год.

Др. Динко Тринајетић, с. р.
сенатор,
Јов. Вањалип, с. р.
сенатор
Др. Мићо Мићкић, с. р.
сенатор,
Шиловић, с. р.
сенатор,
Др. Густав Грегорин, с. р.
сенатор,
Др. Иван Гмајнер, с. р.
Др. Плој, с. р.
Др. С. Шверљуга, с. р.
Др. Љ. Томашић, с. р.

Претсједник др. Анте Павелић: Молим г. секретара да изволи прочитати упит госпoде сенатора др. Ивана Мајстровића и другова.

Секретар Милан Ј. Поповић чита:

Господину

Претсједнику Сената Краљевине Југославије

Београд

Питање сенатора др. Ивана Мајстровића на Господина Министра Иностраних послова,

по предмети објашњења задњих догађаја у савезу са односима наше Краљевине са Краљевином Италијом.

Југословенска јавност под мучним дојмом догађаја, које је у ово задње доба наша и вањска штампа забиљежила, те им, мимо већ уобичајених скоро дневних сваковрсних фашистичких манифестација дијелом цијеле Италије, уперених против интегритета и мира наше државе, придаје нарочити значај и важност. Сушљедност тих догађаја, очита истовјетност у поведима и циљевима, те у методама њихових инсценарија, као да слуте на једну конкретну, јачу акцију која прелази границе једнога платоничког, идејног програма.

Међу те инциденте убројити је и онај створен услијед оштећења млетачких лавова на градским зидинама у Трогиру, који се пак у суштини свађа на ноћни изгред непознатог лица и дослиједно нема вишег замашаја од обичног редарственог прекршаја.

При просуђивању овог чина треба уважити, да по свим далматинским приморским градовима, осим Дубровника, постоји још увијек велики број камених млетачких лавова, који су здрави и читави преживјели бурне ентузијазме пригодном слома Аустро-Угарске монархије, а да у исте нико не дира.

Данашњи држављани слободне и уједињене Краљевине Југославије у тим лавовима хоће да очувају најелектвентнији споменик дугог безвлађа Млетачке Републике као мemento на за вјечна времена проживљену најкобнију периоду у историји хрватског народа на источним обалама Јадранског мора.

Млетачки лавови Светог Марка, који су посијани не само дуж наше Јадранске обале, већ их је мно-

жина по читавом Леванту, докле је год допрла доминација Млетачке Републике услед многобројности и једноличности истих не претстављају никакове, ни умјетничке, ни археолошке, ни хисторичке вриједности. Они су напросто службени грбови Републике, који су сусљедне доминације биле власне да одстране, као што је на примјер Италија при окупацији оних нових предјела, који су јој припали по мировним уговорима, одстранила све оно што је на прошлу доминацију подсећало, не штедећи при том ни надгробне споменике.

Док се један прости, редарствени изгред у Трогиру, хоће да прикаже као вандализам који је тобоже изазвао огорчење у свим културним земљама, дотле се напросто измишља убиство на Крку кога уопште није било, као такођер нигђе у Југославији није забилежено какво прогањање талијанских држављана.

Овако незнатни дотично измишљени догађаји дали су повода поглавици талијанске владе, да на сједници Сената Краљевине Италије 14 т. м. одржи говор веома тешког садржаја, о ком је један уважени орган енглеског јавнога мијења устврдио, да је то оптужба господина Мусолини-а против Југославије и да необично личи на негдашње оптужбе Аустрије против српске политике у 1914 години. У том одговору у ком се неспретно употребљава стара Метернихова девиза «Divide et impera» те се хоће да једнако увредљивим похвалама једних, коли кућењем других убаци несклад међу једнокрвна племена, која сачињавају јединствену Југославију, каже се да су поменути догађаји, који су имали кулминацију рушењима у Трогиру и убиству на Крку, били предмет дипломатских протеста талијанског Министра у Београду.

Природно је да Народно претставништво и поред изјаве Господина Министра иностраних послова подате Авасовој агенцији, жели да дозна резултате сада споменуте дипломатске интервенције у погледу нестварних оптужба подигнутих против наше Државе од стране поглавице Владе Краљевине Италије у своме говору дана 14 т. м.

То тим више што инциденти са млетачким лавом у Трогиру и тобожњим убиством на Крку нису остали осамљени те исти претстављају само епизоде једног дугог низа непријатељских манифестација у Италији против наше Државе, којим се, рек би, према одређеном плану и нејасном циљу наставља, а којим наша и страна јавност примењује велики замахај и важност.

По горњим претпоставкама част је потписаном запитати:

Да ли у најављеном експозеу о вањским пословима г. Министар кани, освртом на говор поглавице Владе Краљевине Италије одржан у Сенату 14 т. м., дати објашњења у погледу појединих ставака и оптужба у истом истакнутих, као такођер саопштити Сенату успјех дипломатске интервенције и протеста Краљевине Италије истакнутих у реченом говору?

Београд, 20 децембра 1932 год.

Др. Иван Мајетровић, с. р.
сенатор

Др. Мићо Мићић, с. р.
сенатор

Шиловић, с. р.
сенатор

Јов. Ваљанин, с. р.
Др. Љ. Томашић, с. р.
Др. С. Шверљуга, с. р.
Др. Густав Грегорин, с. р.
Др. Пљој, с. р.

Претседник др. Анте Павелић: Дајем реч г. Министру иностраних послова да одговори на ова питања. (Гаврило Церовић: Молим за реч). По Пословнику не могу вам дати реч, господине Церовићу. Могли сте јуче поднети питање, које бих ја ставио на дневни ред заједно са овим питањима.

Има реч г. Министар иностраних послова.

Министар иностраних послова Богољуб Јевтић: На питања која су поштована г. г. сенатори поставили част ми је дати следећи одговор:

Интерпелација коју су Италијанском Сенату поднели извесни сенатори поводом т. зв. «инцидента и вандализма на Крку и у Трогиру», говор интерпеланта као и одговор Претседника Италијанске владе на ту интерпелацију изненадили су Краљевску владу и изазвали мучан утисак у целој нашој земљи. Краљевска влада у својој политици према Краљевини Италији увек је била инспирисана искреном жељом да одржи што боље сусетске односе и да их развија да они буду што пријатељскији. Следствено она се трудила спречити све што би могло сметати тој политици.

Краљевска влада увек је желела да онај мали број италијанских опаната који су после Рапалског уговора оптирала за Италију, живи у хармонији са нашим живљем. Краљевске власти увек су имале и имају наређења да њима пружају пуну заштиту. Од њих пак тражи се да, поред великих привилегија које су им признате уговорима, не забораве да они у нашој земљи, на нашем Приморју, чине незнатну, безначајну мањину, и да у томе не могу видети никакав изузетан положај, који их ослобађа поштовања наших земаљских закона. (Гласови: Тако је!) Они не треба да заборављају да имају обавезе према земљи у којој живе.

Инциденти, о којима ми поштована г. г. сенатори упућују питања, немају ничег драматичног. Само једна злонамерна кампања могла их је претставити као неку смишљену систематску акцију мржње и изазивања према Италији. (Гласови: Тако је!)

Инцидент на Крку претставља једну од обичних кафанских туча вином загрејаних младића, наших и италијанских, који су се потукли ноћу између 25 и 26 августа ове године. По изласку из кафане у тучи рањени су од Италијана Карло Лузина, а од Југословена Јосип Богишић. Лузина је пренесен исте ноћи у пет часова на Сушак, а затим одмах у болницу на Ријеку, где је остао на лечењу до 8 новембра о. г. Потпуно излечен од задобивене ране Лузина се вратио на Крк и продужио своје раније занимање.

Чим је Краљевска влада била извештена о тој тучи на Крку, услед чега су се узбунили духови, и код италијанских младића опаната, као и код наших, послат је један врховни инспектор Министарства унутрашњих послова да испита целу ситуацију и да локалним властима да најстриктније инструкције у погледу најстрожијег одржавања реда. О резултатима истрага, које су Краљевске власти водиле на Крку, како поводом ове туче, тако и поводом инцидента који су се десили приликом одласка

и повратка оптантске омладине на летовање у фашистичке лагере у Италији — исцрпно је извештен овдашњи претставник Краљевине Италије. Ништа од тада није дало повода мислити да ће се и ове локалне зајевнице узети као разлог за једну овакву кампању противу наше земље.

Овај исти Карло Лузина, после игре фудбала са његовим италијанским друговима и учешћа на једној игранци 4 ов. м., нагло се разболео и 5 децембра ов. године умро. Одмах по његовој смрти италијански консуларни претставник тражио је обдукцију леша покојног Лузине, али је наскоро од тога одустао, о чему је италијански посланик у Београду известио Министарство иностраних послова. Међутим, Краљевске власти, по налогу истражног судије у Шибенику, наредиле су да се изврши обдукција леша пок. Лузине и она је извршена од лекара вештака одређених од суда: г. г. др. Брвета, лекара са Крка, др. Мажурана, бановинског лекара из Александрова и др. Станића, среског санитарског референта.

Они су констатовали присутност — килу с леве стране. Пречага на левој страни је пукла око 3 и по сантиметра у пречнику и кроз ту пукотину прошао је у леву шупљину читав желудац и око 30 сантиметара попречног дебелог црева. Та пукотина настала је услед повреде желудца приликом игре фудбала. Лекари су констатовали, да је раније задобивена рана ножем потпуно излечена и да смрт Лузине са том раном нема никакве везе. Због тога није могло ни бити места ма каквом дипломатском протесту од стране претставника Италије.

Као што видите, господо сенатори, смрт овог младића нема никакве везе са раном коју је он задобио у тучи између 25 и 26 августа ове године, за коју такође нема кривице до локалних власти на Крку. Крај свега тога та смрт, тај жалосни случај, био је повод да се у италијанском Сенату говори о убиству на Крку, о прогону италијанских грађана на Крку.

Инцидент са млетачким лавовима у Трогиру десио се ноћу између 1 и 2 децембра о. г., када су непозната лица, за којима власти трагају, оштетила само те рељефе узидане на вратима градским и које су власти доцније скинуле и дале на чување у градски музеј. Ово недело је за искрену осуду и жаљење. Њиме није повређен никакав ни морални ни материјални интерес Краљевине Италије, да би било места каквом дипломатском протесту. Повређен је наш закон и осећај нашег народа, који чува са пијететом све историјске успомене широм наше домовине, не само оне које га потсећају на величину и сјај раније славе, него и оне које га потсећају на владавину туђина, јер у њима баш налази потстрека за будно чување и непомирљиву одбрану наше данашње велике националне тековине. (Буран аплауз). И овај усамљен случај претстављен је са друге стране Јадрана као систематско рушење млетачких споменика и дубоко вређање италијанског народа.

Господо сенатори, ето, сведени на праву меру, како изгледају ти догађаји, који су послужили као повод за организовање онако чудног револта широм Италије против Краљевине Југославије и нашег народа.

Краљевска влада мора овом приликом дубоко да жали, што је дошло у италијанском Сенату до онако несмотрених и тешких речи, које ће остати усамљена новина у међународним односима. Достојанство нашег народа не допушта да са овог места

улазимо у ма какву полемику по томе. У овом времену када се, истина на хартији, тако лако размештају народи и деле државе, ми морамо имати хладну главу, мирне нерве и будно око. То одговара снази нашег народа и његовој готовости, да се сав жртвује за слободу и чување југословенских националних тековина. (Буран пљесак).

Увек готова на споразум и доказане воље за развијање најбољих сусетских односа, Краљевина Југославија одлучно и лојално жели, да буде један од бранилаца мира, за који је она подносила и подноси и сада жртве и чини велике напоре. Али, да се разумемо, таква њена политика мира није политика ни погнуте главе ни скрштених руку у одбрани најсветијих националних интереса. (Општи буран пљесак). Искрена и одлучна политика мира Краљевине Југославије је дубоко схваћена политика њеног сопственог напретка и њене међународне сарадње. (Буран и дуготрајан пљесак).

Претседник др. Анте Павелић: На замолбу г. др. Тринајстића, као питача, дајем реч другом потписнику питања, сенатору г. Јови Бањанину, да се изјави о одговору Господина Министра спољних послова.

Јово Бањанин: Господо сенатори, допустите ми да као други потписник питања господина др. Тринајстића изнесем овде мотиве који су нас приморали да се ово питање стави. Ти мотиви, господо сенатори, нису само наши, јер ја сам уверен да их с нама деле све Ви (Бурно одобравање.), да их деле сви добри Југословени у читавој Југославији, који су дубоко повређени у свом људском и народном достојанству безобзирним нартајима на част и углед, на независност и интегритет наше Отаџбине.

Три су крупне ствари овде о којима се ради. Прво је покушај да се оптужи наша Отаџбина као земља вандализма и изавивач немира и сукоба у Европи. Друго је, господо, тежња да се на један подмукао начин унесе или барем пред светом покаже подвојеност у југословенској нацији. Треће је недопуштено мешање у наше унутрашње ствари, које се са овога места мора категорички одбити. (Бурно одобравање.).

Први покушај, појачан бучним манифестацијама по целој Италији, ствара узнемиреност у европској јавности, која би под тим сугестијама требала нас да жигосе као кривце догађаја, који се тамо спремају. (Одобравање.) Срећом овај маневар, како сведоче гласови европске штампе, налази врло мало успеха. Исто тако остаће увалудна тежња да се на овом питању одвоје Хрвати и Срби. Ова тежња, овај покушај сећа нас врло добро метода ове политике коју одавна познајемо. У доба рата иста та политика, ласкајући Србији и њеном хероизму, опомињала је да не веже своју судбину са Хрватима, јер да су Хрвати Коваци Аустрије; данас та иста политика, ласкајући западној цивилизацији Хрвата, хоће да их одвоји из нашег националног јединства. Али на те тежње и покушаје можемо ми и једни и други да одговоримо само речима наше народне песме: Јесте мудри, господо латинска, јесте мудри, ал' зборите лудо!... (Бурно одобравање.).

Споменуто је у Риму како су хрватски интелектуалци осудили догађај у Трогиру са овим млетачким лавовима. Господо, сви Југословени, сви југословенски интелектуалци и Хрвати и Срби и Словенци једнако су пожалили и једнако осуђују догађај у

Трогиру као чин неодговорне суровости, јер сви Југословени умеју поштовати свуда на свету све тековине цивилизације и уметности, а знају добро да је Италија голема и драгоцену ризница у којој су сачувана безбројна величанствена дела људског генија.

Народ наш уме поштовати и млетачке лавове који су остали на територији наше Отаџбине, ако ти лавови претстављају само уметничке старине и вредности. (Бурно одобравање и гласови: Тако јел!). И не само то, господо, него сви Југословени једнако искрено желе добре суседске односе, споразум и пријатељство с Италијом. Само верују да то може бити једино на бази међусобног поштовања слободе и независности. (Бурно одобравање, гласови: „Тако је“). Али, господо, не ради се овде о млетачким лавовима као старини уметничкој и историјским успоменама. Нису те вештачки намештене манифестације, које се приређују широм Италије, поведене ради уметничких старина. У тим млетачким лавовима гледају се тамо остади, симболи, млетачке суверености, из којих би и данашња Италија требала да изводи нека своја права. (Одобравање. — Сенатор Гаврило Церовић: Е, онда их порушимо све! — Смех.). Такве симболе неких историјских права, знамења неке имагинарне власти Југославија никада не може примити и признати. (Бурно одобравање.). Иако се ови лавови Светога Марка сматрају као символ туђе власти, онда је најбоље ради чувања њихове уметничке вредности да буду склоњени у музеје. (Гласови: Тако је.).

Истакнута је у Риму антигеа између цивилизације Рима и Венеције и вандализма Југославије. Ми се Југословени дивимо раскошном богатству латинске културе и у старом Риму и у Риму средњег века и у Риму ренесансе. И, делећи то удивљење с целим културним светом за ове споменике једне велике цивилизације, ми смо, господо, приправни и да заборавимо на мрачна налазишта те цивилизације, која су у старом Риму била оличена у различитим Неронима и Калигулама, а у Риму ренесансе у Цезару Борђији и сличним моралним чудовиштима. Ми хоћемо и да примамо све племените плодове цивилизације, ма с које стране они долазили, па и из Италије, али хоћемо да их примамо слободном својом вољом, а не да нам се силом наметну, а најмање да нам се даје с њима туторство и доминација. (Бурно одобравање и гласови: Тако је.). Али ми у својој скромности мислимо да највећу цивилизацију показује онај, који се најмање размеће са својом цивилизацијом. (Бурно одобравање.). А нарочито, ако су ту цивилизацију стварале друге генерације а не они. (Гласови: Тако је.). Јер напokon, господо, цивилизација људска није измишљена ни у Риму ни у Венецији. Постојала је висока и сјајна цивилизација и онда, кад се није знало ни за Рим ни за Венецију. И класични Рим је признао то кад је учинио исповест: „Грција капта ферум виктором депит“. Из Грчке је примио Рим цивилизацију, а Грчка ју је примила даље са Истока. И Рим средњег века показује многе трагове утицаја са Истока, јер су по целој Италији разасути многи византински мозаици и други споменици. А ренесанса талијанска није ништа друго него обнова старог хеленског духа и хеленске културе. У доба почетка ренесансе није било готово културног средишта у Италији, које није имало грчке учитеље. А ми можемо с поносом истак-

нути да је у оно доба доста умних синова наше нације у самој Италији сарађивало у наградивању и усавршавању ренесансе.

Али, господо, кад се нама истиче нарочито млетачка цивилизација, онда ми морамо нагласити да уз лавове млетачке код нас постоје и други споменици те цивилизације у тим крајевима. Постоје голи кршеви и пуне стене наших обала са којих су Млечани опустошили и похарали наше шуме. Остала је код нас успомена у душама и на оне многобројне незнате мученике који су као оковани галеоти по морима возили млетачке галије (Гласови: Тако јел!). Импресија коју је у нашем народу оставила та цивилизација, сачувана нам је вечно у класичном лику војводе Драшка у генијалном делу бесмртног Његоша — „Горском Вијенцу“.

Кад је на нас бачен жиг вандализма, онда морамо истакнути и једну другу нову цивилизацију: цивилизацију експлозива и паклених стројева који се убацују у нашу земљу и убијају жене и децу. Та цивилизација даје окриље свима деструктивним агентима, који тероризмом хоће да раворе Југославију. То је цивилизација која је палила народне домове и школе саграђене крвавим жуљевима и муком самог народа, а оне који су организовали и извршивали те палеже и рушење, те паликуће постављала је та цивилизација на високе положаје.

Господо сенатори, у интерпелацији народног посланика г. др. Грге Анђелиновића, коју је поднео Народној скупштини, наведено је безброј примера о томе како је та цивилизација рушила споменике, — а ја ћу споменути само два-три примера те цивилизације, који су оставили болан одјек у душама свих Југословена: У Кобариди био је споменик композитору Храброславу Воларићу. Томе споменику најпре је откинута глава, а после је разорен читав споменик. Споменик Мирослава Вилхара, песника и будитеља словеначког у Постојни, срушен је од те цивилизације.

Догађај у Трогиру и измишљени догађај у Крку само је ситно зрно песка према Хималаји болова и патња, којима је обележен мартирив наше југословенске браће, Хрвата и Словенаца, под влашћу те цивилизације.

После свега тога ми ипак желимо мир, споразум и зближење између италијанске и југословенске нације, а радујемо се што најсветлији италијански умови једнако као и ми мисле о заблудама те цивилизације.

Господо, лавови млетачки, лавови Светога Марка само су претекст све кампање. Циљеви су сасвим други и они су срећом изнесени у јавности не са наше стране, него са стране других фактора.

Велики енглески публициста светскога гласа Викем Стид изнео је, господо, у „Сандеј Тајмсу“ од 20 новембра ове године један план, по коме би требало да се подели Југославија, Балкан и Средња Европа. (Атанасије Шола: Нека пробају!) И, господо, по томе плану треба да Италија и Немачка заједничком колаборацијом промене систем који влада у Средњој Европи. Предлаже се Дунавска Конфедерација под германским и мађарским вођством, у коју би ушао један део Румуније: Трансилванија, и велики делови Југославије, а милостиво се допушта старој Краљевини Румунији, Србији, Бугарској, Албанији и Грчкој, да оснују Балканску Федерацију под италијанским утицајем. (Ироничан смех.).

Читав плац, господо, основан је на сарадњи Немачке и Италије! Откриће Викема Стида, господо, дало је повода, да фашистичка штампа одговори, али не стварним и озбиљним демантијем, него нечувеним погрдама на г. Викема Стида. У другом броју иза тога у „Сандеј Тајмсу“ један од петорице британских делегата на конгресу Волта у Риму, сер Ренел Род, покушао је да одбрани овај конгрес, ма да Стид није ни напао на њега, да тамо није било говора о таквим плановима. Међутим, после тога г. Стид је изјавио, да је прве информације дао уз ограду: „Ако нисам криво обавештен“, а после изјаве сер Ренел Рода он изјављује, да диже ову своју ограду, јер је уверен, да су његове информације сигурне и чврсте.

Уосталом сувишно је било, да г. Стид даје ову потврду своје открићу, јер је француски сенатор Анри Беранже, који је био и на конгресу Волта и дошао у дотицај са свима фашистичким круговима, сам изнео какви се планови праве.

Он је казао у првом реду у једном интервјуу у „Тану“ од 21 новембра ове године, да Италија сматра, како Француска није њу подржавала приликом склапања уговора о миру и како је она зато изгубила плодове своје победе на Јадрану, у колонијалној експанзији, и у свом ширењу према Дунаву. Г. Анри Беранже је сам у опсежном чланку у „Пти Паризјену“ од 21 новембра ове године изнео своје импресије о разговорима у Риму. Он нам ту каже, да је 1915 године ушла Италија на страни Француске, Билеске и Белгије у рат са намером, да створи велики латински блок Запада, блок од више од стотине милиона људских бића, који би после победе стабилизовао Европу и осигурао цивилизацију. Француска на Рајни и у Африци, Италија према Дунаву и на Јадрану — то је био идеал италијанских комбатаната. Фашистичка Италија жали се на Француску зато, што се 1918 године придружила претседнику Вилсону, да лиши Италију њенога места на Јадрану и њене екстензије на Дунаву.

Господо, циљеви ове политике потпуно су јасни. Рећи ће се можда да су то две различите концепције, једна у вези с Француском а друга у вези с Немачком. Али ко познаје дух Макијавелија, зелену дипломатску књигу г. Сонина и црвену аустријску дипломатску књигу из 1915 године, тај ће допустити да је ова двострука дипломатска игра могућа. Концепција је иста, само су путови различити.

Има, господо сенатори, још један разлог с кога је одиозно ово истицање цивилизације и права, да се на бази те цивилизације имају неке аспирације на нашу земљу. То нас, господо, живо потесећа на негдашње културтрегере из Беча. И они су деценијама својом културом оправдавали агресивну политику против нас. Из тих извора, господо, потекла је и позната у европској штампи раширена крилатица о балканизацији. Ја бих само рекао то, да би најбоље било кад би цивилизатори и културтрегери пустили Балкан на миру (Тако је.), и онда би слободан Балкан нашао лако и брзо пут свога умирења. (Бурно пљескање.). Али, господо, управо ти цивилизатори и културтрегери, они су балканизирали сами Балкан, а изгледа да ће балканизирати и целу средњу Европу.

Господо сенатори, допустите само још једну реч.

На југословенском питању сломила су се у мање од 10 година два велика стара царства. (Узвици:

Тако је! и пљескање.). Нико од нас, господо, апсолутно не жели да југословенски проблем буде наново узрок нових потреса у Европи. Али ће Југославија, исто тако као што жели да сачува мир, чувати и интегритет своје земље. (Узвици: Тако је! — Бурно пљескање). Само, господо, на те појаве, које долазе с друге стране Јадрана, дужни су да паже и други, а не само ми. (Тако је!). И без нашега апела дужна је Европа, а дужно је и Друштво народа да дигне свој глас ради провокација које угрожавају мир у Европи. (Бурно пљескање и узвици: Тако је!). А ми се, господо, надамо и живо желимо да и у италијанској нацији победи боља свест, јер смо уверени, ако се сви односи и сви интереси правилно схвате, да нема два народа на свету и у Европи, који су тако упућени један на другог као италијански и југословенски (Тако је.).

Ми, господо, желимо мир и зближење са свима народима. Али сви морају увек имати на уму да ми хоћемо да будемо свима пријатељи, а никоме подложници. (Бурно пљескање.).

Претседник др. Анте Павелић: Има реч г. др. Мићо Мићин.

Др. Мићо Мићин: Господо сенатори, кроз последње године све чешће слушамо о прогонима југословенског живља, који је уговорима о миру додељен Краљевини Италији. Паралелно са тим прогонима иде све то већа и упорнија систематска агитација у циљу пропагирања јавног мишљења Краљевине Италије у прилог тобожњег талијанства наше Далмације.

Сувишно је данас доказивати југословенство наших јадранских обала; то је питање већ пречишћено и за стране државнике и политичаре. Говорити пак о прогонима Талијана у нашој земљи није озбиљно. Кад би наши сународници у Италији, којих у компактној маси има око $\frac{3}{4}$ милиона, уживали оне културне благодати и слободштине, које ужива ова шачица Талијана код нас, наши сународници могли би да буду задовољни, — али онако како им је сада, не дао Бог ни душманину.

Док с једне стране саосјећамо у боли са нашим сународницима у Италији, с друге стране она агитација на штету наше Далмације оставља нас равнодушне, јер јој подајемо тек ону важност, коју један умјетно намештени покрет заслужује. Ми смо давно схватили, да су аранжери те агитације у овој нашла диверзију за иностранство, не би ли домаће бриге изгубиле на својој актуелности. Зато смо Јобовом стрпљивошћу слушали и слушати ћемо ту музику, и ако истина досадна, јер имамо памети и за себе и за другог. (Одобравање.).

Него овог пута нека поломљена камена плоча у нашем Трогиру, иначе амблем некадашње млетачке доминације, понукала је самог поглавицу талијанске владе да у Сенату Краљевине Италије на начин необичан зађе у чисто путарње питање наше државе и да чак на увредљиви начин говори о култури наше нације, и да прави просвједу код нашег г. Министра иностраних дела.

Преко тога нисмо могли муком и за то смо затражили објашњење од нашега г. Министра иностраних дела.

Оне камене плоче са уклесаним лавом Св. Марка, које су иначе без посебне умјетничке вредности, имају једнаки историјски значај као и амблеми са двоглавим орлом, које је на тим истим

обалама кашње аустријска владавина поставила и оставила. (Живо одобравање и гласови: Тако јел!).

Једни и други сјећају нас на туђинску владавину. Националне државе нису дужне да на својој територији трпе амблеме туђинске владавине, пак их за то скидају, као што је и Италија скидала и рушила амблеме аустријске владавине, па ниго Италији није за то вандализам приговорно.

У осталом амблеми Млетачке Републике, којих, изузев Дубровник, има више уз нашу обалу, нијесу били уклоњени, једино да служе национално-одгојном циљу, бива да буду једна опомена новијим поколењима, да их сјећају на тешка времена робовања млетачком господству.

Ми у осталом још и не знамо, ко је тај амблем поломио, да ли који наш темпераментан националиста или можда неко навлаш наручен са друге стране. (Гласови: Тако јел!) Било како било, е да те плоче за будућност не буду камен смутње, држимо да је најупутније да наше власти све те амблеме уклоне те да их похране у нашим музејима (Бурни пљесак.), да онђе уз већ похрањене аустријске амблеме, уз које стварно и спадају, нашу дјецу сјећајућ на робовање и патње нашег народа уче цијенити и љубоморно чувати благодати жртвама искупљене националне слободе. (Бурни пљесак).

Господин поглавица талијанске владе казао је, да је Венеција кроз четири века наводно бранила и цивилизовала Далмацију. Точно је само толико, да је Венеција доминирала Далмацијом, изузев мали Дубровник, који је био слободна национална држава. Малена дубровачка државица је историјски доказ и живи споменик културне снаге југословенске расе, културне снаге те малене југословенске државице, која успркос свих препрека са стране моћне Венеције дала је завидан доказ до којег степена културе и благостања (Бурни аплауз) била би досегла читава далматинска обала, да није имала несрећу, да је Венеција на њој сопствени начин „брани и цивилизује“. (Бурно одобравање и поклици: Тако јел!)

Поносни са тако културном прошлошћу, представницима данашње Краљевине Италије одричемо право да нам спочитују некултурност, и док Талијани у нашој земљи данас уживају потребне културне слободштине, уживају сву слободу, смију имати своје основне школе са по негдје илузорним бројем дјеце, напротив компактне југословенске масе у Италији тих школа више немају, њихове културне установе су затворене или порушене или попаљене, њихови културни радници у тамници или у интернацији, њихова имена се денационализирају не штедећи при томе ни надгробне споменике, који су сигурно достојнији већег поштовања, него ли камени амблеми млетачког лава.

Господин поглавица талијанске владе одвојило је своје мишљење у погледу хрватског дела нашег народа. Од неког времена уопште италијанска штампа за Хрвате, које је до пред неколико година називала понизујућим именима и називала их недостојним слободе, наједном преко ноћи има само медених речи и излива топлине за нас Хрвате. Како се имају довести у склад неке аспирације на нашу Далмацију, коју обитавамо ми симпатични Хрвати, не спомиње се. На месту је да се овде рече: „Тимео Данаос ет дона ферентес“. Бојим се Данајаца и кад дарове носе. (Бурни пљесак.).

Господо, ми Хрвати не требамо и са захвал-

ношћу одбијамо одвојена мишљења на корист Хрвата, па макар како она ласкава била. Нема тог државника, па макар како он велик био, који ће међу Хрватима и Србима било какву деобену црту ударити. (Бурни пљесак и одобравање). И Аустрија је била и те како велика, пак ударање те црте на концу ју је главе стајало. Не требамо из иностранства пријатеља неке посебне хрватске ствари. Ко није једнак пријатељ Србима као и Хрватима, тај ни Хрватима није пријатељ... (Пљесак) ...тај им је напротив непријатељ, пак кад он и само несвесно ради. Није нам ништа помутнио разум па да не видимо, да је ово истицање извана питања хрватске ствари само припремање хрватског кусура за намиривање свих оних који су хрватског кусура жељни. (Одобравање).

Господо, нека сви они који се уплићу у одношаје међу појединим деловима нашег народа, добро упамте — дапаче да себи приштеде муке и непотребна разочарења — нека што пре добро упамте, да у нашој земљи постоји само једна идеја, југословенска идеја, данас државна идеја. (Пљесак). Сва друга питања спадају тек у други ред, која ће сам живот средити. Нека једнако добро упамте, да је наш Краљ као врховни посилац те идеје и као врховни чувар свих закона, народно и државно јединство прогласио највећим законом за Њега и за свакога, те уз тај закон и уз његовог Врховног Чуvara ми сви до једног стојимо. (Општи бурни и дуготрајни пљесак. Сви сенатори устају).

Господо, ми смо задовољни и умирени одговором г. Министра иностраних послова. (Одобравање, пљесак и узвици: Живео!). Желимо да наше отворене и искрене речи наши суседи исправно схвате, желимо да се увере, да само узајамно поштивање може створити и уздржати хармонију добрих суседских односа и да само узајамно поштивање културних слободштине може допринети општем миру, који је први предуслов за унапређење и обрану културе свакоме, коме култура истински на срцу лежи. (Одобравање, бурни пљесак и узвици: Живео!).

Прејседник др. Анте Павелић: После изјаве г. сенатора др. Мићића, част ми је упитати господу питање, да ли су задовољни са одговором г. Министра иностраних послова? (Др. Динко Тринајстић: Молим реч.) Изволите.

Др. Динко Тринајстић: Ја желим само да у име потписника једног и другог питања захвалим г. Министру иностраних послова на даним обавештењима, и да изјавим да се задовољавамо са његовим одговором. (Пљесак).

Прејседник др. Анте Павелић: Ако је с вољом Сената, да одредимо паузу од пет минута? (Иван Хрибар: Молим реч.) Да ли Сенат жели да одредим паузу? (Узвици: Желимо паузу!) Одређујем паузу од пет минута.

После паузе.

Пошпрејседник Јован Алтипармаковић: Молим господу сенаторе да заузму своја места. Настављамо, господо, прекинути рад.

Прелазимо на дневни ред. На дневном реду је претрес извештаја Финансијског одбора о предлогу Закона о накнадним и ванредним кредитима уз буџет за 1932-33 годину. †

Молим г. извештајца да прочита извештај Одбора. *Извештајца Драга Поповић* чита извештај који гласи:

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

БЕОГРАД

Финансијски одбор Сената Краљевине Југославије узео је у претрес предлог Закона о накнадним и ванредним кредитима уз буџет државних расхода и прихода за 1932-33 годину, како је прихваћен по Народној скупштини Краљевине Југославије, саобразно акту Сената од 18 децембра Бр. 4359. Прочув свестрано тај предлог Закона, подноси Сенату овај

ИЗВЕШТАЈ:

Одбор је на својој данашњој седници потанко проучио законски предлог и, после исцрпне генералне и специјалне дискусије, донео одлуку да се овај Закон прими у целости, али да се у Финансијском закону за годину 1933-34 донесу ове одредбе.

1) На § 9: Да се порез за зграде које су постале порезу подложне за све изједначи стопа од 6%.

2) На § 12: Став 3. Да за управне судове важе исте олакшице за сиромашне које важе за судбени поступак.

Став 18. Да се за пресуде изабраних судова свију врста које потпадају под Тар.Бр. 74 плаћа једнака такса од 3% од вредности спора.

Одбору је част умолити Сенат да прими овај извештај онако како га је Одбор донео.

За известиоца одређен је г. др. Отон Франгеш.

20 децембра 1932 год.

Београд

Претседник

За секретара, Финансијског одбора Сената

Др. Љуб. Томашић, с.р. Др. Вељамин Шуперина, с.р.

Чланови:

Др. Станко Шверљуга, с.р. Др. Богдан Гавриловић, с.р.
 Др. Отон Франгеш, с.р. Милутин Драговић, с.р.
 Др. Саво Љубибратић, с.р. Милоје Ж. Јовановић, с.р.
 Поповић Дака, с.р. Др. Мирослав Плој, с.р.
 Бањанин Јово, с.р. Спира Хаџи-Ристић, с.р.
 Вилковић Осман, с.р. Иван Хрибар, с.р.

Господо сенатори, неколико неодложних питања у појединим ресорима диктовали су Краљевској влади да изађе са овим предлогом пред вас и да вас замоли да га изволите примити онако, како га је и Народна скупштина примила. Ја нарочито истичем међу овим потребама потребе наше просвете, као и ресора правде, а нарочито потребе ресора социјалне политике. Краљевска влада са тешким срцем је приступила томе да вам поднесе овај предлог, али стојећи на становишту да не може приступити раду без одговарајућих покрића, морала је приступити овоме, и ја вас молим да га изволите примити овако са овим допунама, како је то у Финансијском одбору учињено, у целини.

Поштрејседник Јован Алтипармаковић: Отварам начелни претрес. Има реч Министар социјалне политике и народног здравља г. Пуцел.

Министар социјалне политике и народног здравља Иван Пуцел: Господо сенатори, пошто највећи део ових кредита, за које г. Министар финансија тражи покриће, отпада на Министарство социјалне политике и народног здравља, част ми је да вам изложим са неколико речи потребу ових кредита и да вам

проговорим о овим хитним потребама, које чекају на ове кредите које ви треба данас да дате.

Ви знате да смо ове године поред обичне пасивности скоро у свима нашим бановинама имали још и многе временске непогоде и невоље, почевши од екакаваца па до суше и до града и поплава, дакле, да смо имали многе и многе штете. Неке бановине које су свршиле на време процену тих штета, слале су мени извештаје и цифре су биле ужасне. Имате бановина које су претрпеле штете за преко 200 милиона динара. Разуме се да држава у овим тешким економским приликама није у могућности да ту помогне онако ефикасно како то захтева велика потреба. Али ипак, господо, треба учинити бар оно што је неизоставно потребно, те да отклонимо у време ове зиме, у овом тешкоме добу, већу несрећу.

Ја сам прве бановинске извештаје, оне који су у тим захтевима премашили могућност, повратио њима, па сам им враћао и по други пут, и замолио сам бановине да изврше компресију и да своје захтеве смање на најмању меру, да бисмо онда видели шта Влада може у овим приликама да учини.

И онда смо замолили да се израде за јавне радове потребни планови преко техничких одељака, како бисмо могли, не да правимо некакве поклоне, некакву помоћ, него да у свима тим пределима где је потреба највећа, омогућимо и дадемо прилике за зараду, и онда после тога, после тих радова и размишљања, дошло је мишљење и захтев од неких 85,000.000 и неколико стотина хиљада динара. Како Краљевска влада и г. Министар финансија исто тако нису могли то да приме, задовољио сам се и споразумео да та сума буде око 50,000.000 динара. То је за ону сиротињу, међу коју долазе изнемогли старици и старице, за оне који не примају инвалиду, за небринуту децу ит.д., за сву ону сиротињу коју би, иначе, морала да издржава општина. Са ових 5,000.000 динара, колико је ту предвиђено, ја се надам да ће приватном иницијативом и са овом државном помоћи моћи да се нешто лепо уради. Од ових других 10 милиона динара може се употребити за незапослене раднике. Разуме се, да Влада не би могла да пристане на то да се тај новац даде у виду неке потпоре. Влада то не може да учини и појмљиво је да не може па то да пристане; али Влада ће да упути ту суму преко банских управа на поједине индустријске центре, па да за ту суму запосли известан број радника, или да им, опет преко банских управа, пружи помоћ у храни. Највећа, пак, сума од 35,000.000 динара биће подељена на поједине бановине. Банске управе преко својих одељака ће те суме расподелити. Предвиђени су разни радови: било проширење друмова, било израде и прераде разних серпентина које су оштре, било да се обаве разни радови код река, било да се приступи исушивању мочарних предела и томе слично. У сваком срезу било је предвиђено више оваквих радова. Сваки срез ће имати нешто од те суме, и на те радове биће упућени сви они који су зараде потребни, и ја верујем да ћемо на овај начин најбоље тој сиротињи помоћи.

Прошле године давали смо бесплатне упутнице и дато их је било око 15.000, али, на жалост, како то обично бива, ту је било и злоупотреба. Био их је приличан број. Ја бих желео да није била ниједна, али те злоупотребе су биле и трговци су их искоришћавали. Да би се то избегло и да саобраћај тиме не буде оштећен, ове године је Краљевска влада

одлучила да Министар саобраћаја даје подвознице уз четврт цене, четврт даје држава а четвртину плаћа народ. Тиме ће бити постигнуто то, да саобраћај не буде сувише оштећен, а с друге стране овако се омогућава и јача контрола, и ја се надам да ове године на овај начин неће бити тих злоупотреба. Осим тога, те упутнице биће отштампане на нарочитој хартији засебне боје, како би се спречиле и са те стране злоупотребе. За све поменуте одредбе предвиђено је 50,000.000 динара, а за подвознице, за ту четвртину, предвиђено је 1,200.000 динара. Та сума неће достајати, али ће се она после накнадити.

Господо, ви знате, и многи су долазили мени лично, и господа народни посланици, — ви знате, како је велика и прека та потреба, па вас зато у име Краљевске владе молим да изволите једнодушно гласати за овај законски предлог, па макар имали ми и неко друго мишљење у погледу неких ставова за које Министру финансија треба покриће. Како је беда велика, а потреба тако хитна, то вас молим да изволите гласати сагласно, како бисмо с обзиром на одмакло време могли благовремено урадити и дати најпотребнију помоћ.

Поштрејседник Јован Алтипармаковић: Има реч сенатор г. Милоје Ж. Јовановић.

Милоје Ж. Јовановић: Господо сенатори, не могу а да на овом месту не протестујем због тражене хитности овога предлога. Захтевано је од нас да најбрже радимо и да предлог најбрже изгласамо. Ова хитност у ствари није била потребна. Њен захтев је само продужење оне праксе, која је и до сада стално вршена, а то је, да се увек, кад год треба да се протури један закон, који није добар, и који је за државу често штетан, тражи хитност, коју ми овде редовно примамо. Ја сам прошли пут у клубу тражио да се саопшти Г. Министру финансија да Сенат не жели, да нам се подноси као хитан овај предлог. Ми ћемо га и без тога брзо завршити, али желимо да нас поштеде од тога да морамо примати ствари непроучене те да не можемо кориговати оно, што би требало да се коригује. Синоћ смо радили пуних пет сати у Финансијском одбору на претресању овога закона, у клубу смо све то свршили за пет минута, а овде ћемо свршити филмском брзином.

Какав је тај закон најбоље ћете оценити по том, што се у Сенату није нашао ниједан говорник, који би хтео да у начелу говори за овај закон. Ми смо га, господо, под притиском примили, али сви у души осећамо, да ово што смо урадили није добро. Ми смо противу таквог начина рада и примили смо ово само зато, што нам је г. Министар социјалне политике изложио велику и хитну потребу, да се што пре учини помоћ сиромашнима и незапосленима као и народу у пасивним крајевима, који ће бити у опасности да умире од глади, ако му се хитно не да помоћ.

Што се тиче других потреба, предвиђених у овоме закону, нису све тако хитне и неодложне природе, да је закон морао бити хитан. Ја не делим мишљење Господина Министра социјалне политике, да се није могло ово раније свршити. Ми смо могли овај или сличан предлог имати још пре месец дана да је само било добре воље за то. Сенат треба да буде свесан своје високе улоге у законодавном телу. Ми овде примамо готово све што нам долази од Скупштине, а Скупштина опет све онако како добије од Владе.

Скупштина је била толико уверена, да ћемо ми овај по државу штетан и хитан Закон примити

без икакве замерке, да су се већ посланици разишли на одмор, и не чекајући да овај пројекат буде примљен и евентуално враћен натраг. И ми смо синоћ чули, приликом дискусије овога закона у Финансијском одбору, да се у њему не би могло ништа мењати, јер Скупштина није на окупу, те јој се евентуелне измене не би могле ни доставити, и са доношењем закона би се закаснило.

Господо сенатори, овакав рад убија сваки углед овој високој установи и једног дана ће се рећи: «па зашто ће нам онда Сенат који народ кошта силне милионе кад се све прима како из Скупштине дође, без икаквих измена».

У овај Закон, господо, стрпало се све што се могло стрпати. Уместо да поједине одредбе његове иду у специјалне законе, као што је то пракса у свима државама, овде се решава и питање о таксама, порезима, трошарини, улази и све друго што је требало да се у Закон протури, а што не би могло бити усвојено путем дискусије и претреса по редовном поступку.

Циљ је овог Закона, као што је то изложио г. Министар социјалне политике, у првом реду помоћ сиромашним, незапосленим и гладним. Нема никога међу нама, који би могао гласати против тога, и који не би хтео да се омогући сиромашним, незапосленим и гладним да добију средства за исхрану и одрже се преко зиме.

Друго што је унето у овај Закон јесте отварање Школа: гимназија и основних школа. Не могу а да са неколико речи не констатујем, да је код нас дуго времена вођена једна наопака просветна политика; да су се прво школе затварале и укидале, професори и наставници немилосрдно отпуштали и јурили, а после се одлучује да се понова отварају школе. Каква је то политика, да се прво школе укидају, па после поново враћају у првобитно стање? Ту нема ни трага о некој смишљеној просветној политици. Ја се надам, да ће данашњи Министар просвете учинити крај ранијем просветном хаосу и да неће дозволити да се у будуће праве погрешке као раније, које се тешко свете самој просвети.

У овај Закон су даље ушле и одредбе које се односе на накнадне кредите Министарства правде, за исхрану осуђеника. То је несумњиво потребно, и мора се одобрити, али и ово показује како се раније буџет неозбиљно радио, и како су се рђаво предвиђале стварне потребе, јер ево видимо да се тражи повећање појединих партија које су се могле са мало добре воље тачније предвидети. Затим долазе одредбе о пензијама. Предвиђала се сума од преко 51 милион динара. Требало је за то наћи покриће, и оно је нађено, али и ту се показало, како се код нас води рђава финансијска политика. Тражено је 51 милион за пензије, па кад у Скупштини рекли «non possumus», не може се одобрити, Министар је повукао свој захтев. Зашто и како је он то могао учинити. Могао је зато, што је већ у Закону предвиђено на другим местима, да се то може исплатити на други начин иако у рачунском делу не би било примљено. У § 5, тачка 1 предвиђено је, да Мин. финансија повећава кредите одобрене буџетом државних расхода за исплату пензија из прихода чиновничког пензионог фонда, предвиђених у § 145 Закона о чиновницима. Дакле, ово је прво покриће. Сад долази друго у § 5 тачка 2, где се каже: «Евентуелни вишкови расхода, који би се по истеку буџетске године показали по буџетским партијама на пензијске припадности и инвалидске

потпоре као и за плаћање интереса, провизије, курсних диференција и трошкова Народној банци и другим кореспондентима по текућим рачунима за ову и раније године, као и плаћање интереса по осталим државним обавезама и боновима *расходоваће се по овом овлашћењу на терет државне готовине*.

Зашто је овако рађено; зашто је овако покриће тражено и зашто је Министар одустао од тражења покрића у рачунском делу закона? Зато, што је био сигуран, да ће то моћи овако у брзини да протури кроз специјалне одредбе овог Закона.

Овде, господо, имам да истакнем да је у § 5, тачка 1, нанета штета чиновничком фонду. Закон је установио чиновнички фонд, да у њега сви чиновници улажу, те да имају једнога дана на чему да оставе своје породице и своју сирочад. Ми, господо, сада на рачун тога, што је приход фонда, што је својина фонда, и у шта се не сме дирати, повећавамо партије за исплату пензија државних пензионера.

То се, господо, није смело радити. То је недозволена радња и врло ружан поступак према чиновничком фонду! Г. Министар је синоћ, у Финансијском одбору дајући објашњења, рекао, да је ово специјално предвидео и Закон о чиновницима у члану 145, али да је Главна контрола објаснила тако, да се то не сме трошити. Сад се, господо, тражи да донесемо ову одредбу, како би Главна контрола одобрила, да се то троши, да би се Главна контрола сагласила с тиме, да држава може узети од чиновничког фонда његов новац и слободно га трошити.

Држава је у нужди, и ми треба све да учинимо да јој стање олакшамо, али то треба чинити на начин како правда и морал захтевају. Ако држава хоће да заграби у чиновнички фонд, она то може учинити, али је ред, у овоме случају, да се новцем послужу, па да га фонду врати. То је држава могла учинити, у виду једне позајмице. Ја сам синоћ предложио у Финансијском одбору, да то буде учињено у тој форми, да се у циљу овоме у алинеји првој § 5 дода: «У овом циљу из тога фонда узео је Министар финансија привремено позајмицу у износу од толико и толико милиона, коју ће држава вратити у року од три године са 5% камате».

Но ово, господо сенатори, није примљено! Како ће и примити, кад нико и не зна, колика је сума потребна за покриће ове потребе.

Као што видите, господо сенатори, ово питање врло је рђаво решено, и учињена је једна неправда према чиновничкој сиротињи.

Сада долазе таксе. Овим Законом су повећане таксе. Није ту било неке смишљене политике, није Закон о таксама пажљиво прегледан па да су потражене оне таксе које су се могле повећати, него изгледа да је просто то поверено чиновницима са налогом да треба наћи вишак прихода. И они су таксе просто и без система повећавали. Сада нико не зна, дали ће ово повећање тарифа донети и повећање прихода! Ми знамо да често пута повећање извесних дажбина не доводи и повећање прихода, но да се често пута постиже контраефекат, т. ј. да су се приходи смањили! То зна сваки обичан чиновник Министарства финансија, те је о томе требало да води рачуна и наш Министар финансија, као један млад стручњак, о коме сам ја — право да вам кажем — имао доста добро мишљење.

Таксе административне код управних судова, Државног савета и т. д. огромне су. Повећане су на

1% од вредности. Ако се ко жали Државном савету по једној ствари која је непроцењене вредности, а таквих је случајева много, и за малу ствар мора платити 400 динара таксе. Знате, шта значи данас 400 динара? Велике су таксе уведене и код ових осталих управних судова и власти.

Није се смело ући у толика повећања. Што је најгоре, од ових такса није нико ослобођен, и пуки сиромаси, који желе да покрену административни спор, морају код Државног савета платити таксу од 400 динара.

Код суда би он платио таксу, али после добијеног спора страна која спор изгуби осуђује се да му врати плаћену таксу. Држава међутим, као парнична страна, никоме не враћа таксу у случају губитка спора и ови људи имају да буду жртве, јер већина неће имати средстава да таксу плати и неће бити у могућности да своја права у споровима са државом бране.

Предвиђене су и спорне таксе код изабраних и берзанских судова. Ове су таксе врло високе. У нашој земљи у разним крајевима, у разним бановинама постојале су и данас постоје те таксе, на једној страни веће, на другој мање, а негде их није ни било. Појавила се потреба да се то изједначи. Питање је сада, да ли су ове дажбине таксе. Код суда се наплаћују таксе као еквивалент и накнада за рад судова и других државних власти у спорним питањима, кад се странке на суд обрете. Ја вас, господо сенатори, питам: шта је држава овде радила, и какво право има на таксе. Г. Министар финансија је морао да има у виду, да ово није у ствари такса него један одиозан порез, и онда ако треба повећати ове приходе требало је то унети у порезе а не у таксе. Такса је само онде, где се држави даје једна накнада, један еквивалент за оно што државне власти чине. Овде државне власти не суделују и не чине ништа. Цео спор не кошта државу ни један табак хартије ни једног часа рада, и онда је сасвим природно да овде о такси не може бити речи, него да је то по науци о теорији пореза, обичан порез. Толико су ови који су радили Закон у Министарству финансија требали да знају.

Имамо и других такса врло штетних и тешких. Ја нећу о њима да говорим. Тражило се само повећање, и до њега се морало доћи. И у тој трци, журби, да се до повећања дође, повећавајући поједине тарифске ставове, имамо и ствари комичних. Предвиђено је да се за све молбе за рукоположење ђакона, јерођакона, јеромонаха и т. д. место пет динара плаћа седам и по динара таксе. Господо, то има годишњи ефекат свега око 500 динара. Овакве ствари не треба уносити у Закон. Наша је држава велика, она има око 15 милиона становника, наша је привреда јака, и ако су прилике тешке, онда треба наћи изворе, који заиста могу да хране наше финансије, а не да се унесе у Закон овакве измене од којих држава не добија ништа. Јерођакону не смета ништа, ако место пет динара да седам и по динара за таксу, то за њега није ништа, али од тога држава не добија ништа.

Сада ћу проговорити неколико речи о порезима. У овоме Закону предвиђен је један допринос на непосредне порезе и порез на нове зграде.

Ми смо говорили у Финансијском одбору о овим стварима, и нисмо се у главном могли сви сложити о умесности обе ове врсте повећања пореских, која се траже, Што се тиче пореза на зграде, ми смо се,

господо, у Финансијском одбору поделили 6:7, јер је велики део нас био мишљења, да се овај Закон о порези на зграде не треба да уводи. Није то, господо, фаворизирање богатих људи, није нико против увођења тога пореза из каквог личног интереса, него је нас, господо, руководило уверење о потреби чувања оних права, која су стечена и гарантована у нашем Уставу. У режиму од 6 јануара могло се радити како се хтело, али ни тај режим, и ако је био у тешким приликама, није ударао на стечена права, на која немилосрдно удара данашњи Министар финансија.

Ствар је у овоме: постојао је Закон, по коме су сви они, који су подизали зграде, да би се анкуражирали у том подизању, ослобођени за извесан број година од свих пореза сем инвалидског, ако су зграде подигли прописно по одредбама грађевинског закона. Ти су људи добили решења највише финансијске власти о томе ослобођењу.

Сада, господо, долази г. Министар финансија, који тражи новчана средства. Њему треба пара, треба му покриће, он не пита где ће то наћи, него узима тамо где стигне. Тако сада, а шта ће бити после када ово исцрпимо? Шта ће онда доћи? Када то дође, ми нећемо вероватно видети г. Министра на овоме месту, јер или ће он ићи даље овим путем, а ми да гутамо, или ће ићи овим путем, а ми нећемо то хтети и онда је његова судбина запечаћена. Овај поступак, који вређа стечена права, је почетак большевизма. Ни большевизам није постао друкчије, него одмах у почетку повредом стечених права. И кад ово стечено право укинете, доћи ће на ред друго, па треће и тако редом. И ови високи чиновници у Министарству финансија, који су овај Закон правили, и ако имају можда 30 година службе, доживеће да буду бачени на улицу без пензије и ичега другога. Ако дође, господо, до большевизма, он се неће спроводити одозго, него ће то спроводити они, који чекају пред вратима. Они се радују када виде, да сама Влада и сама Народна скупштина и Сенат припремају терен за њихов повољан успех.

Господо, још неколико речи хоћу да проговорим о § 5 тач. 2.

Ово је једна најинтересантнија одредба. Ја сам, господо, близу 20 година мога посланичкога рада суделовао у тешким приликама, и у миру и у рату, па се не сећам да смо икада овакову једну неодређену одредбу примали. Ту се каже (чита): «Евентуални вишкови расхода који би се по истеку буџетске године показали по буџетским партијама на пензијске принадлежности и инвалидске потпоре као и за плаћање интереса, провизије, курсних диференција и трошкова Народној банци и другим кореспондентима по тек. рачунима за ову и раније године, као и плаћање интереса по осталим државним обавезама и боновима расходоваће се по овом овлашћењу на терет државне готовине».

Дакле, за све ове трошкове, који су до сада учињени, плаћања свих премија, које Народна банка плаћа при куповини девиза и валута, за које наш г. Министар не зна колико износе, тражи се да одобримо, да се плате из државне готовине. Потребни подаци о томе нису нам дати. Зашто? Да је се хтело да нам се даду подаци о томе, ми бисмо их могли овде имати. Све што је било данас у Народној банци издато на рачун девиза, све то г. Министар финансија може имати сутра у девет сати пре подне на свом

столу. Међутим ми тога немамо, то нам се неће намерно саопштити, и ми морамо све примити на овакав начин без обавештења.

Господо, од куда да се све то плати? На терет државне готовине. Која је то државна готовина? Колика је та готовина, у чему се она налази, колико је она сигурна, ликвидна, то се не зна. И ја сматрам, да је одобравање овога параграфа отварање једнога новог конту државних дефицита код Народне банке.

Господо, ја ћу гласати у начелу за овај предлог, рачунајући на то, да ће неке од ових напомена, које сам учинио, и које су јасне и прецизне, а мислим и убедљиве, бити усвојене. Ја гласам за ово једино с погледом на исхрану сиротиње. Али ако се ништа у Закону не исправи, ја ћу коначно гласати против овога Закона, који је по државу штетан и који нас уводи у такво социјално стање, где су сигурност наше државе и друштвени поредак озбиљно угрожени.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Има реч Министар г. Крамер.

Министар без портфеља др. Алберт Крамер: Господо сенатори, г. сенатор Јовановић је у својој речи учинио примедбу на коју сам дужан дати одговор. Ја не бих хтео да се једна сасвим правилна ствар погрешно схвати. Сенатор г. Јовановић навео је одредбу из 1 става § 5, која овлашћује Министар финансија да повећава кредите одобрене буџетом за исплате пензија из прихода Чиновничког пензионог фонда предвиђеног у § 145 Чиновничког закона, и рекао је да то овлашћење значи један неправедан насртај на сам Чиновнички фонд. Ја сам се потрудио још јуче у Финансијском одбору високог Сената да то објасним, па хоћу и сада још једанпут да то подвучем.

Господо, Чиновнички фонд створен је Чиновничким законом из 1931 године. Наравски да тај Чиновнички фонд није могао одмах после свога оснивања да преузме функције за које је одређен, па је због тога § 145 Чиновничког закона овластио Владу, односно државу, да за извесан број година, т. ј. за 8 година преузме његове функције. Држава дакле има још до 1939 године сама да исплаћује пензије и да врши функције које су иначе придржане Чиновничком фонду. У ту сврху, господо, § 145 овлашћује Министра финансија да сваке године задржи од износа уплаћених за Чиновнички фонд један извесан проценат, прве године 80 процената, па сваке године 10% мање, све до 1939 године. Према томе, средства задржана у смислу § 145 Чиновничког закона стоје на расположењу Министру финансија као нека делимична накнада за издатке које има државна каса услед исплаћивања чиновничких пензија. Шта значи у тој вези први став § 5 овога Финансијског закона? Ништа друго, господо, него формално овлашћење да Министар финансија те задржате износе, те свакогодишње проценте може употребити за исплаћивање пензија. Дакле, никаква штета, никаква неправда Чиновничком фонду тиме није учињена, него је само дато једно формално овлашћење да Министар те суме које њему и припадају по закону, троши на исплаћивање чиновничких пензија.

Господо, Финансијски одбор Сената предложио је у свом извештају, да примите предложени Закон у целости, али с тиме да се у Финансијски закон за годину 1933/34 унесу ове одредбе: 1) На § 9: да се порез на зграде које су постале порезу подложне,

за све, изједначи стопа од 6%; 2) На § 12 став 3: да за Управне судове важе исте олакшице за сиромашне, које важе за судски поступак. Став 18: да се за пресуде изабраних судова свих врста које потпадају под Тар. Бр. 74 плаћа једнака такса од 3% од вредности спора.

Господо сенатори, Краљевска влада заиста цени разлоге који су руководили Финансијски одбор, да је у свом извештају предложио те напомене, које наравно — ја мислим да се ту налазим у потпуној сагласности с вама — већ из формално-правних разлога не могу да значе неки услов или ограничење вашег вотума. Ја верујем да је овај додатак Финансијског одбора, да је тај предлог, резолутивног значења. (Тако је!) Он има да манифестује вољу високог Сената, да приликом претреса Финансијског закона за 1933-34 годину својом иницијативом унесе у Финансијски закон такве одредбе.

У име Краљевске владе мени је поводом тога част изјавити, да ће Краљевска влада такве иницијативне предлоге високог Сената, који би у том погледу били стављени приликом буџетске расправе, узети у најозбиљнију оцену. (Одобравање).

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Пошто нема више пријављених говорника, закључујем начелни претрес. Сад ћемо приступити решавању о законском предлогу у начелу. Гласаће се поименично. Господа која су за то да се овај законски предлог прими у начелу, гласаће «за», а која су против, гласаће «против». Молим г. секретара да изврши прозивку.

Секретар Милан Л. Поповић прозива господу сенаторе који су гласали овако:

Алибеговић Асим — отсутан
 Алкалај д-р Исак — отсутан
 Арнаутовић Шериф — отсутан
 Бањанин Јово — за
 Богојевић Васа — отсутан
 Видаковић Антун — отсутан
 Виловић Осман — за
 Вујић Павле — отсутан
 Вукчевић д-р Станојло — за
 Гаврила д-р Емило — отсутан
 Гавриловић д-р Богдан — за
 Гај Људевит — за
 Глушац д-р Васо — отсутан
 Гмајнер д-р Иван — за
 Грасл д-р Георг — за
 Грегорин д-р Густав — за
 Десница д-р Урош — отсутан
 Добринић Петар — за
 Драговић Милутин — за
 Ђарлић Петар — отсутан
 Ивковић д-р Момчило — отсутан
 Илиџановић Димитрије — против
 Јалжабетић Томо — за
 Јанковић Стјепан — отсутан
 Јовановић Ж. Милоје — отсутан
 Карамехмедовић д-р Хамдија — за
 Ковачевић Томо — отсутан
 Костић Петар — отсутан
 Костренчић д-р Марко — отсутан
 Котур д-р Ђура — отсутан
 Круљ д-р Урош — за
 Кукуљевић-Сакцински Фран — отсутан
 Љубибратић д-р Саво — отсутан

Мажуранић д-р Желимир — отсутан
 Мајстровић д-р Иван — за
 Марјановић Милан — против
 Махмутбеговић Сефедин — за
 Мићић д-р Мића — отсутан
 Михалчић Стеван — отсутан
 Муфтић Салем — отсутан
 Нешковић Јован — за
 Новак д-р Фран — отсутан
 Обрадовић Паја — за
 Павелић Др. Анте — отсутан
 Плој д-р Мирослав — за
 Поповић Дака — за
 Поповић Матија — за
 Поповић Милан — за
 Равнихар д-р Владимир — отсутан
 Радовановић Крста — отсутан
 Радуловић Марко — отсутан
 Рајар д-р Јанко — за
 Рожић д-р Валентин — отсутан
 Самуровић Јанко — отсутан
 Симоновић Милан — отсутан
 Смиљанић Крста — за
 Станковић Јован — за
 Станковић д-р Раденко — за
 Сулејмановић д-р Џафер — за
 Теслић Петар — отсутан
 Тимотијевић Коста — отсутан
 Томашић д-р Љубомир — за
 Томић Светозар — за
 Тринајстић д-р Динко — за
 Убавић Павле — отсутан
 Франгеш д-р Отон — за
 Хаџи Бошковић Трајко — отсутан
 Хаџи Ристић Спира — за
 Хрибар Иван — отсутан
 Цветковић Јордан — за
 Церовић Гаврило — отсутан
 Шверљуга д-р Станко — за
 Шиловић д-р Јосип — за
 Шола Атанасије — за
 Шуперина д-р Бењамин — за

После гласања.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Изволите чути, господо сенатори, резултат гласања. Гласало је 38 госпoде сенатора, од којих 36 «за», а двојица «против». Према томе, објављујем да је Сенат примио у начелу предлог овог Закона. Прелазимо, господо сенатори, на претрес у појединостима. Овај предлог Закона има само једну главу, према томе водиће се само један посебан претрес. За реч се пријавио сенатор г. Хрибар.

Иван Хрибар: Госпoдо сенатори, у Финансијском одбору ја сам код подробне расправе предложио промену у § 8 тако, да би се порески обвезници од укупног износа непосредног пореза дин. 1000 изузели од намета. Истина тај намет није Бог зна како осетљив, али ће погодити баш најситније пореске обвезнике: малог сељака, малог занатлију, малог трговца, који ће — пошто без тога на њиховим раменама лежи највећи део терета од посредног пореза — сваки намет на непосредни порез неугодно осетити. Онај мали испад, који би био услед овог мог предлога настао, предложио сам да се покрије примерним повишењем процентне стопе код осталих степена пореских обвезника.

Финансијски одбор овог мог предлога није усвојио.

Код § 9 предложио сам да се не дира у законито признање погодности за нове градње. Као разлог навео сам, да морамо сретни бити, ако новац, који ће услед делимице по владиним актима закривљеног неповерења до новчаних завода, бити тезаурисан, за грађевном делатности дође у оптицај, даје множини занатлија и радника можност зараде, те тиме помаже свладати незапосленост, која ће иначе рађати осиромашење народа, те државу стати и великих жртава.

Господин Министар финансија очекива код ове тачке 20 милиона динара дохода. Да тај доходак не испадне, предложио сам — пошто ми је до тога, да у расправи стојећи законски нацрт добије законску снагу — други порез са једнаким новчаним успехом. Мој предлог у Финансијском одбору остао је у мањини са 6 против 7 гласова.

Код § 12 за жалбе (тужбе) изјављене Државном савету или Управном суду против одлука или рада свих административних власти према укупној вредности спорног предмета претписује се такса 1%, која не може бити мања:

За жалбе изјављене Државном Савету од дин. 200, за жалбе Управном суду 100 динара; ако је предмет непроцењиве природе, пак, за жалбе код Државног савета дин. 400 а за жалбе код Управног суда дин. 200.

Да по вредности проценимо сав домаћај ових такса, треба знати, да против више но 60% управних одлука долазе притужбе на Државни савет, и да мора овај претежни део свих одлука поништавати. Из тога лако је закључити на каквом степену су наше управне власти и како је у интересу права и правде, да се држављанима пут к Државном савету олакшава, а не да се — како ће то бити код оваквих такса — отежава. Дакле, већини грађанства скоро се онемогућује жалба.

Важно је и то, да код жалби, тужби, на Државни савет овај не издаје никада решења која би се смела подвргавати каквој новчаној оцени, него да иде само за поуку нижих инстанција, како имаду тумачити одредбе закона.

Мени се чини да г. Министар финансија прије предложена овог законског нацрта није ступио у информативну везу са Државним саветом, јер би иначе свој предлог вероватно био, по моме мишљењу, модификовао. Дакле, сматрам, да се овим таксама повређују најважнија права сваког држављанина, да што лакше дође до својих Уставом и Законима зајемчених му права. Не допушта ми савест да гласам за тај параграф и изјављујем да из ових и код § 8 и 9 наведених разлога нећу моћи гласати ни за сам закон.

Потпретседник Јован Алтшпармаковић: Има реч г. др. Франгеш.

Др. Отон Франгеш: Господине Претседниче, господо сенатори, ја бих могао бити врло кратак после изјаве Господина Министра Крамера у име Краљевске владе; не би требало много да говорим и образлажем, али бих хтео ипак да дам изражаја своје забринутости у погледу једне установе овога закона, а та је установа, она којом се одређује повишење пореза на зграде које су до сада биле опроштене од порезе. Нећу да харангирам, нећу да изазивам нерасположење ове високе куће против овога закона

који је једна државна нужда, тако као што су и закони толико бројни у другим државама, у којима су средства државе далеко већа и могућности намирања државних потреба далеко опсежније него код нас. Ми до сада уопште не познајемо никаквих изузетних закона; ово је први који води рачуна о ванредним потребама државе, и наша је дужност да држави изађемо у највећој мери у сусрет у њеном настојању да одржи равнотежу у буџету, а према томе и наш кредит унутра и према вани. Али бих хтео ипак да буде забиљежено да је Сенат потпуно свестан ушао у расправу овога предмета и ако је вотирао ту ствар да је знао које би последице могле наступити. Ја не бих могао данас без потребних података да кажем да ће ове последице извјесно и наступити, али оне би могле наступити и кад би наступиле биле би врло кобне.

У § 9 тражи се повишење пореза на куће које су раније биле просте од пореза и то да се оне од 3% повисе 6% односно на 12%. У извештају Финансијског одбора већ је поменуто да се Влади предлаже, како би изједначила то повишење пореза за све нове куће, биле оне грађене до 1 децембра 1932 године или после тога дана. Према изјави Господина Министра, Влада ће бити склона да прими овакав иницијативни предлог који треба изнети приликом расправе о буџету. Али, господо, шта значи ово повишење пореза? Ми морамо узети у обзир капитал који је уложен у те куће, и који ће се неминовно у својој вредности умањити за толико, колико ће бити пореза већа. И код сваког другог облика пореза који се тиче имовине, умањује се вредност. Али, господо, овде се дира у стечена права која су кућевласници добили законом и на основу којих законских одредаба они су подигли своје куће, рачунајући колико ће имати да плате за дуг, колико на име камата, колико за порезу и кроз које ће време моћи да отплате кућу. Господо, тај потстрек за грађење кућа дала је њима сама држава, да би помогла градњу и свим онима који су зависни од тога. Ја сам добио неповјерене податке за сам Београд, према коме би вредност кућа грађених од године 1919—1932 износила 2 милијарде девет стотина осамдесет пет милиона динара. Сnižаване од 3% значило би снижаване вредности ових објеката за 90 милиона, а снижаване од 9% значило би три пут толико. То изгледа врло кобно. Ја знам да ће кућевласници себи помоћи тиме да повисе кирију, али је питање само до које границе ће то ићи и доћи. Ми смо на тој граници већ сада, ми се налазимо чак на граници онога што се још може да тражи од најмопимаца. Капитал уложен у куће ако рачунате умањење вриједности за све крајеве наше државе на овај начин, као што сам споменуо за Београд, ви ћете доћи до огромнога умањења вредности. Ми држави морамо дати могућности да се развија, али је сада питање какве ће бити последице могуће на другој страни, нису ли оне такође врло важне и кобне. На градњи сваке куће у крајевима где је уобичајен дунђер, запослено је 4—5 разних врсти занатлија, а где нема дунђера, ту је запослено 22 разних заната код градње сваке куће. То су зидари, клесари, инсталатери, покривачи кровова, тесари, столари, ковачи и толико још других. И ако ми, господо, овим Законом отеготимо и успоримо развитак наших градова и подизање кућа, онда ће 22 обрта трпети. На тај начин национално-господарски ефекат од овога Закона може бити врло неповољан.

Питање је сад, господо, је ли доходак који г. Министар финансија очекује од овог Закона сразмера губитцима и штети коју он може проузроковати. Г. Министар финансија рачуна да може од овог Закона добити 20 милиона динара, али питање је колики ће бити губитак услед примене овога Закона. Наша бојазан је у томе погледу велика и ми је не можемо прећутати, па сам зато изнео све ово у нади да ће г. Министар финансија наћи пута и начина како да установу овога параграфа по могућству ублажи, да се не би поколебало поверење које сви грађани морају имати у установу Закона којима се дају извесне погодности. Ми, господо, данас овим Законом те погодности и права укидамо; укинули смо многа стара права и Законом о аграрној реформи. После извесног времена доћи ћемо у положај да тражимо државни зајам, даћемо извесна законска права и слакшице; доходак од купона биће ослобођен порезе, — и то ће примамити капитал, јер ће свет сматрати да је то рентабилан папир и куповаће га. Али, ако се капитал буде сетио ових примера, да су законске погодности укинуте и ако држава каже: не марим што сам обећала, уводим поново порезу, онда је питање ко ће куповати наше папире у иностранству и у земљи. Ја понављам, господо, да овај преседан може имати врло тешких последица, много тежих него што вриједи ефекат који ће се овим Законом послучити. Према томе ја бих био мишљења да путем иницијативних предлога, пригодном расправе буџета, настојимо да се донесу установе у Финансијском закону које би ограничиле делатност овог Закона, на начин који неће узбудити проблеме које сам имао част изнети. (Аплауз и одобравање).

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Пошто нема више пријављених говорника, то објављујем да је претрес у појединостима свршен. Приступамо решавању у појединостима. Молим г. известиоца да прочита § 1.

Известилац Дака Поповић чита § 1.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Стављам на гласање § 1. Господа која су за прочитани § 1, нека изволе седети, а која су против, нека изволе устати. (Сви седе.) Објављујем да је прочитани § 1 примљен. — Изволите чути даље.

Известилац Дака Поповић чита § 2.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Стављам на гласање прочитани § 2. Она господа сенатори који су за прочитани § 2, изволеће седети, који су против, нека изволе устати. (Сви седе.) Сви седе, објављујем да је § 2 једногласно примљен. — Изволите чути § 3.

Известилац Дака Поповић чита § 3.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Стављам на гласање прочитани § 3. Она господа сенатори који су за прочитани § 3, изволеће седети, који су против, нека изволе устати. (Сви седе.) Сви седе, објављујем да је § 3 једногласно примљен. — Изволите чути § 4.

Известилац Дака Поповић чита § 4.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Стављам на гласање прочитани § 4. Она господа сенатори који су за прочитани § 4, изволеће седети, који су против, нека изволе устати. (Сви седе.) Сви седе, објављујем да је § 4 једногласно примљен. — Изволите чути § 5.

Известилац Дака Поповић чита § 5.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Стављам на гласање прочитани § 5. Она господа сенатори који

су за прочитани § 5, изволеће седети, који су против, нека изволе устати. (Сви седе.) Сви седе, објављујем да је § 5 једногласно примљен. — Изволите чути § 6.

Известилац Дака Поповић чита § 6.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Стављам на гласање прочитани § 6. Она господа сенатори који су за прочитани § 6, изволеће седети, који су против, нека изволе устати. (Сви седе.) Сви седе, објављујем да је § 6 једногласно примљен. — Изволите чути § 7.

Известилац Дака Поповић чита § 7.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Стављам на гласање прочитани § 7. Она господа сенатори који су за прочитани § 7, изволеће седети, који су против, нека изволе устати. (Сви седе.) Сви седе, објављујем да је § 7 једногласно примљен. — Изволите чути § 8.

Известилац Дака Поповић чита § 8.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Стављам на гласање прочитани § 8. Она господа сенатори који су за прочитани § 8, изволеће седети, који су против, нека изволе устати. (Сви седе.) Сви седе, објављујем да је § 8 једногласно примљен. — Изволите чути § 9.

Известилац Дака Поповић чита § 9.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Стављам на гласање прочитани § 9. Она господа сенатори који су за прочитани § 9, изволеће седети, који су против, нека изволе устати. (Већина седе. Мањина устаје.) Већина седе, мањина устаје, према томе објављујем да је § 9 већином гласова примљен. — Изволите чути § 10.

Известилац Дака Поповић чита § 10.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Стављам на гласање прочитани § 10. Она господа сенатори који су за прочитани § 10, изволеће седети, који су против, нека изволе устати. (Сви седе.) Сви седе, објављујем да је § 10 једногласно примљен. — Изволите чути § 11.

Известилац Дака Поповић чита § 11.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Стављам на гласање прочитани § 11. Она господа сенатори који су за прочитани § 11, изволеће седети, који су против, нека изволе устати. (Сви седе.) Сви седе, објављујем да је § 11 једногласно примљен. — Изволите чути § 12.

Известилац Дака Поповић чита § 12.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Стављам на гласање прочитани § 12. Она господа сенатори који су за прочитани § 12, изволеће седети, који су против, нека изволе устати. (Сви седе.) Сви седе, објављујем да је § 12 једногласно примљен. — Изволите чути § 13.

Известилац Дака Поповић чита § 13.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Стављам на гласање прочитани § 13. Она господа сенатори који су за прочитани § 13, изволеће седети, који су против, нека изволе устати. (Сви седе.) Сви седе, објављујем да је § 13 једногласно примљен. — Изволите чути § 14.

Известилац Дака Поповић чита § 14.

Потпретседник Јован Алтипармаковић: Прима ли Сенат овај параграф? Она господа која су „за“, изволеће седети, а која су „против“, изволеће устати. (Већина седе.) Већина седе, објављујем да је овај параграф примљен. — Изволите чути следећи параграф.

Извешћилац Дака Поповић чита § 15.

Пошћресједник Јован Алтипармаковић: Прима ли Сенат прочитани параграф? Она господа која су „за“, изволеће седети, а која су „против“, изволеће устати. (Већина седи.) Већина седи, објављујем да је овај параграф примљен. — Изволите чути даље!

Извешћилац Дака Поповић чита § 16.

Пошћресједник Јован Алтипармаковић: Прима ли Сенат прочитани параграф? Она господа која су „за“, изволеће седети, а која су „против“, изволеће устати. (Већина седи.) Већина седи, објављујем да је овај параграф примљен. — Према томе, објављујем да је Сенат примио и у појединостима овај предлог Закона.

Сад ћемо приступити решавању коначно и у целини. Гласаће се поименично. Молим г. секретара да изврши прозивку госпoде сенатора, а госпoду сенаторе који су за то да се прими овај предлог Закона у целини, да гласају „за“, а који су „против“, да гласају „против“.

Секретар Милан Л. Поповић прозива госпoду сенаторе и они су гласали овако:

Алибеговић Асим — отсутан
 Алкалај д-р Исак — за
 Арнаутовић Шериф — отсутан
 Бањанин Јово — за
 Богојевић Васа — отсутан
 Видаковић Антун — отсутан
 Виловић Осман — за
 Вујић Павле — отсутан
 Вукчевић д-р Станојло — отсутан
 Гаврила д-р Емило — отсутан
 Гавриловић д-р Богдан — за
 Гај Људевит — отсутан
 Глушац д-р Васо — отсутан
 Гмајнер д-р Иван — против
 Грасл д-р Георг — за
 Грегорин д-р Густав — отсутан
 Десница д-р Урш — отсутан
 Добринић Петар — за
 Драговић Милутин — за
 Ђирлић Петар — отсутан
 Ивковић д-р Момчило — отсутан
 Илићановић Димитрије — против
 Јалжабетић Темо — за
 Јанковић Стјепан — отсутан
 Јовановић Ж. Милоје — отсутан
 Карамехмедовић д-р Хамдија — за
 Ковачевић Томо — отсутан
 Костић Петар — отсутан
 Костренчић д-р Марко — отсутан
 Котур д-р Ђура — отсутан
 Круљ д-р Урош — отсутан
 Кукуљевић-Сакцински Фран — отсутан
 Љубибратић д-р Саво — за
 Мажуранић д-р Желимир — отсутан
 Мајстровић д-р Иван — за
 Марјановић Милан — против
 Махмутбеговић Сефедин — за
 Мићић д-р Мића — отсутан
 Михалцић Стеван — отсутан
 Муфтић Салем — отсутан
 Нешковић Јован — отсутан
 Новак д-р Фран — отсутан
 Обрадовић Паја — за
 Павелић др. Анте — за

Плој д-р Мирослав — отсутан
 Поповић Дака — за
 Поповић Матија — за
 Поповић Милан — за
 Равнихар д-р Владимир — отсутан
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — отсутан
 Рајар др. Јанко — отсутан
 Рожић д-р Валентин — отсутан
 Самуровић Јанко — за
 Симоновић Милан — отсутан
 Смиљанић Крста — за
 Станковић Јован — за
 Станковић д-р Раденко — отсутан
 Сулејмановић д-р Џафер — за
 Теслић Петар — отсутан
 Тимотијевић Коста — отсутан
 Томашић д-р Љубомир — за
 Томић Светозар — отсутан
 Тринајстић д-р Динко — за
 Убавић Павле — отсутан
 Франгеш д-р Отон — за
 Хаџи Бошковић Трајко — за
 Хаџи Ристић Спира — отсутан
 Хрибар Иван — отсутан
 Цветковић Јордан — за
 Церовић Гаврило — за
 Шверљуга д-р Станко — за
 Џиловић д-р Јосип — за
 Шола Атанасије — за
 Шуперина д-р Бењамин — за

После гласања.

Пошћресједник Јован Алтипармаковић: Госпoдо, изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 35 госпoде сенатора, од којих су 32 гласали „за“, а 3 „против“. Према томе, објављујем да је Сенат примио коначно и у целини предлог Закона о накнадним и ванредним кредитима уз буџет државних расхода и прихода за 1932-33 годину.

Госпoдо сенатори, допустите да вам учиним једно саопштење: да је Одбор за молбе и жалбе упутио три извештаја, и то: извештај о предлогу Закона о изванредној државној помоћи Стани и Мари, кћерима пок. бана Лагиње Матије, затим извештај о предлогу Закона о изванредној државној помоћи Милки удови Петра Кочића и извештај о предлогу Закона о изванредном признању пензије Драшковић-Красић Даринки.

Ови су извештаји подељени госпoди сенаторима и ставиће се на дневни ред, када то Сенат одлучи.

Овим је испрљен данашњи дневни ред. Ја ћу са ваџом дозволом да закључим данашњу седницу, а идућу да закажем за данас после подне, у пет сати, са овим дневним редом:

1) Претрес извештаја Одбора за молбе и жалбе о предлогу Закона о изванредној државној помоћи Стани и Мари, кћерима пок. бана Лагиње Матије;

2) Претрес извештаја Одбора за молбе и жалбе о предлогу Закона о изванредној државној помоћи Милки удови Петра Кочића; и

3) Претрес извештаја Одбора за молбе и жалбе о предлогу Закона о изванредном признању пензије Драшковић-Красић Даринки.

Прима ли Сенат? (Прима). Закључујем данашњу седницу.

Седница је закључена у 12,40 часова.